

Openingstekst: Vertaling van Richard Carter, *The city is my monastery*, p 39

Zie de mensen die je passeert
De levens die ze dragen
De verhalen die van hun gezicht te lezen zijn
De flarden van gesprekken die je opvangt
De verhouding tussen degenen die samen lopen
De pijn van sommigen die je passeert; als een schreeuw van verlangen in je eigen hart
Of de intimiteit
En het uitbundige lachen
En de kleur en de jeugd en de ouderdom en hun verschillende lengten en breedten
Stel je voor hoe ze de kleren uitkiezen die ze dragen
Zie de persoon
Merk de schoonheid van de verscheidenheid op
De diepte en de rijkdom en het mysterie van onze menselijkheid
De schoonheid en bijzonderheid van elk gezicht
Laat deze menselijkheid ook je gebed zijn
[...]
Laat deze manier van wandelen je gebed zijn.

Lezing:

Handelingen 10: 9-35 NBV

De volgende dag, nog voordat de afgezanten van Cornelius in Joppe waren aangekomen, ging Petrus omstreeks het middaguur naar het dak van het huis om daar te bidden. Maar hij kreeg honger en wilde iets eten. Terwijl er eten voor hem werd klaargemaakt, werd hij gegrepen door een visioen. Hij zag hoe vanuit de geopende hemel een voorwerp dat op een groot linnen kleed leek aan vier punten op de aarde werd neergelaten. Op het kleed bevonden zich alle lopende en kruipende dieren van de aarde en alle vogels van de hemel. Hij hoorde een stem zeggen: 'Ga je gang, Petrus, slacht en eet.' Maar Petrus antwoordde: 'Nee, Heer, in geen geval, want ik heb nog nooit iets gegeten dat verwerpelijk of onrein is.' En voor de tweede maal hoorde hij de stem: 'Wat God rein heeft verklaard, zul jij niet als verwerpelijk beschouwen.' Tot driemaal toe hoorde hij de stem, en direct daarna werd het voorwerp weer in de hemel opgenomen. Petrus vroeg zich verbijsterd af wat de betekenis kon zijn van het visioen dat hij had gezien. Juist op dat moment arriveerden de afgezanten van Cornelius bij de poort, nadat ze overal navraag hadden gedaan naar het huis van Simon. Ze trokken door geroep de aandacht van de bewoners en vroegen of Simon Petrus in dit huis verbleef. Terwijl Petrus nog nadacht over het visioen, zei de Geest tegen hem: 'Er zijn hier drie mannen die naar je op zoek zijn. Ga meteen naar beneden en ga zonder aarzelen met hen mee, want Ik heb hen gezonden.' Petrus ging naar beneden en zei tegen de mannen: 'Ik ben degene die u zoekt. Wat is de reden van uw komst?' Ze antwoordden: 'Cornelius, een centurio, een rechtvaardig man die God vereert en bij het hele Joodse volk in aanzien staat, heeft van een heilige engel opdracht gekregen u naar zijn huis te laten komen om te luisteren naar wat u te zeggen hebt.' Daarop nodigde Petrus de mannen uit om binnen te komen en bood hun onderdak. De volgende dag ging hij samen met hen op weg, en enkele gelovigen uit Joppe gingen met hem mee. Een dag later kwam hij in Caesarea aan, waar hij werd opgewacht door Cornelius, die zijn familieleden en zijn naaste vrienden bijeen had geroepen.

Toen Petrus het huis wilde binnengaan, kwam Cornelius hem tegemoet, en hij wierp zich in aanbidding neer aan zijn voeten. Maar Petrus hielp hem overeind en zei: 'Sta op. Ik ben ook maar een mens.' Al pratend met Cornelius ging hij naar binnen, waar hij een groot aantal mensen aantrof. Hij zei tegen hen: 'U weet dat het Joden verboden is met niet-Joden om te gaan en dat ze niet bij hen aan huis mogen komen, maar God heeft me duidelijk gemaakt dat ik geen enkel mens als verwerpelijk of onrein mag beschouwen. Daarom heb ik me niet verzet toen ik naar u toe werd gestuurd. Mag ik weten waarom u mij hebt laten komen?' Cornelius antwoordde: 'Vier dagen geleden zei ik op ditzelfde tijdstip in mijn huis het namiddaggebed toen er opeens een man in een stralend gewaad voor me stond, die me als volgt toesprak: "Cornelius, je gebed is verhoord en God heeft je giften van barmhartigheid aanvaard. Stuur daarom iemand naar Joppe om Simon, die ook Petrus genoemd wordt, te laten komen; hij verblijft bij Simon, de leerlooier, in een huis aan zee." Ik heb meteen een paar mannen naar u toe gestuurd, en het is goed dat u gekomen bent. We zijn hier ten overstaan van God bijeen om te luisteren naar alles wat u door de Heer is opgedragen.' Daarop nam Petrus het woord en zei: 'Nu begrijp ik pas goed dat God geen onderscheid maakt tussen mensen, maar zich het lot aantrekt van iedereen, uit welk volk dan ook, die Hem vereert en rechtvaardig handelt.

Filippenzen 2:1-7a

Nu u door Christus zozeer bemoedigd wordt en liefdevol getroost, nu er onder u zo'n grote verbondenheid met de Geest is, zoveel hartelijk medeleven, maak mij dan volmaakt gelukkig door eensgezind te zijn, één in liefde, één in streven, één van geest. Handel niet uit geldingsdrang of eigenwaan, maar acht in alle nederigheid de ander belangrijker dan uzelf. Heb niet alleen uw eigen belangen voor ogen, maar ook die van de ander. Laat onder u de gezindheid heersen die Christus Jezus had. Hij, die de gestalte van God had, maakte er geen aanspraak op aan God gelijk te zijn, maar deed afstand van zijn positie en nam de gestalte aan van een dienaar.

Overweging

Inleiding

Steeds meer leven we in aparte sociale bubbels van gelijkgestemden. We hebben een duidelijk beeld over andere groepen en daardoor krijgt polarisatie meer kans. Sterke polarisatie gaat samen met een sterke nadruk op identiteit. Ook binnen de kerken is vaak gesteld dat christenen een duidelijke identiteit moeten uitstralen. Polarisatie hoeft niet negatief te zijn, omdat het ook betrokkenheid inhoudt. Maar het kan er wel voor zorgen dat mensen niet meer door de beelden die zij van elkaar hebben heen kijken.

Is er ook een spiritualiteit mogelijk die mensen een identiteit geeft, en hen tegelijk inspireert om meer nieuwsgierig te zijn in elkaar?

Studenten en polarisatie

Binnen het project Bubbels kwamen studenten aan het woord die mee hebben gedaan aan een college over polarisering. Ze doen mee aan dat college omdat ze zich zorgen maken over de verharding in de manier waarop mensen over elkaar praten. Dat zien ze in politiek en media. Maar dezelfde toon zien ze bijvoorbeeld in whatsapp groepen met studiegenoten. In vergelijking met dertig jaar terug liggen de overtuigingen tussen links en rechts niet verder uiteen. Wel zijn de emoties heftiger waarmee mensen naar elkaar kijken. Er is meer afkeer over en weer. Groepen mensen worden weggezet zonder dat zij aan het woord komen. Naar afwijkende stemmen die iets zinnigs zeggen, wordt vaak niet werkelijk geluisterd.

Het is één ding om uit een boekje te begrijpen hoe polarisatie werkt, het is iets anders om te verkennen hoe dat bij jezelf werkt. Bij dat college brengen studenten hun eigen positie in de samenleving in kaart. Vervolgens leggen ze contact met iemand uit een groep die ver van hen af staat. Twee studenten zochten contact met iemand die lid was geweest van een extreemrechtse organisatie. Ze konden zich niet voorstellen dat je je aansluit bij een racistische beweging, waar nationalisme met geweld wordt verdedigd.

Het was een vriendelijk gesprek. Maar het ging nauwelijks over wat zij verwachtten. Hij was een tiener. Hij wilde ergens bijhoren. En bij deze beweging gaven mensen hem het gevoel dat hij de moeite waard was. Er waren ook mensen die een hoge functie hadden in de politiek of bedrijfsleven. Hij kwam in een netwerk van mensen die hem aan een goede baan konden helpen. Met hun ideologie had hij niet zo veel, maar daarover spraken ze in het begin niet veel. Als een fuik werden die denkbeelden pas langzamerhand duidelijk. En later was hij weggegaan.

De studenten begrepen nog steeds niet dat hij zich met die ideologie inliet. Maar ze herkenden wel veel in hem: Is het zo vreemd dat je bang bent alleen te blijven, dat je ernaar verlangt dat je er voor een paar mensen toe doet, dat je kunt rondkomen? Zelf waren ze ook bij een vereniging gegaan om netwerk op te bouwen. Zelf voegen ze ook elk baantje toe aan hun LinkedIn-profiel. Wie heeft er aandacht voor je om te kijken welke mogelijkheden je hebt? Ze herkenden dat ze daarin vaak alleen staan. De studenten ontdekten hoe belangrijk het voor iedereen is ergens om bij te horen. Dat blijkt wel als iemand bereid is daarom lid te worden van een beweging met zulke ideeën. De studenten die van zichzelf vinden dat ze open-minded zijn, leggen contact met een groep voor wie ze afkeer voelen. En ze ontdekken dat die hen in de spiegel doet kijken.

Door polarisatie kijk je maar naar één aspect van iemand, in dit geval de politieke overtuiging, en zie je niet de verlangens en behoeften van elkaar. Om een echt gesprek aan te gaan, moet je een weerstand overwinnen. Je moet iets in jezelf opzietten en ruimte maken. Je moet ophouden met jezelf beter te vinden. Het is gemakkelijker om de ander op afstand te houden.

De bekering van Petrus

Ook in de eerste jaren van het christendom is er een tegenstelling tussen verschillende kampen. Steeds vaker sprak de leefwijze van het joodse christendom ook niet-joden aan. Mogen zij erbij? En zo ja, moeten zij dan ook aan de joodse leefregels voldoen? Sommigen stelden zich strikt op. Anderen waren ruimer van opvatting. Die tegenstelling is de achtergrond van de ontmoeting tussen Cornelius en Petrus. Wat is de identiteit van de nieuwe beweging? Waar gaat het om? Is het een vernieuwing die nieuwe energie brengt binnen de joodse traditie? Dan moet iedereen zich dus ook aan de bestaande gebruiken houden. Of is het een beweging van rechtvaardigheid voor wie geen stem krijgt die ruimer is dan het jodendom?

Petrus is opgegroeid met de joodse omgangsvormen en spiritualiteit. Met het samen eten in de eigen kring. Wat je heilig is, zit ook in de dagelijkse dingen. De herinnering aan je ouders, aan hoe je als kind de verhalen hoorde, aan hoe je leerde bidden. Maar ook dat je daarin anders was dan anderen. Dat een ander kind niet met je mocht spelen omdat je niet bij hen hoorde. De religieuze gewoonten maken dat je voelt dat je ergens bij hoort en niet bij anderen.

De stem in het visioen herkent Petrus als de stem van God. En toch protesteert hij; hij weigert om dieren die binnen de joodse regels rein en onrein zijn te eten. Zijn protest laat zien wat er voor hem op het spel staat. Dus het is ook mooi dat hij dat niet zomaar loslaat. Maar als de mannen van de Romeinse militair voor hem staan met een verzoek mee te komen dan heeft het beeld toch iets bij hem in werking gezet. Hij laat zich overhalen om mee te gaan. En in de volgende ontmoeting met Cornelius ziet hij de toewijding en rechtvaardige levenshouding van de militair en zijn huishouden. Zij verschillen niet zo veel van elkaar. [Citaat vers 35:] God maakt geen onderscheid tussen mensen, van welke afkomst dan ook. Hij trekt zich het lot aan van wie hem vereert en rechtvaardig handelt. Het lijkt op een bekeringsverhaal. En dan is het niet de militair, maar Petrus die wordt bekeerd.

Om de levenshouding van de ander te kunnen begrijpen en waarderen, moet Petrus ervoor open staan. Om uit de tegenstelling te komen, moet je iets van jezelf loslaten.

Van zichzelf bevrijd

Bevrijd worden van jezelf, zo noemt de godsdienstfilosofe Renée van Riessen het. Juist doordat Petrus de leefregels loslaat, kan hij doen waartoe hij geroepen is: hij kan doorgeven wat hij heeft geleerd. En daarmee doet hij iets wat hij nooit had verwacht. Hij dacht namelijk mee te werken aan een vernieuwing van de joodse religieuze traditie. Maar hij wordt geroepen om ruimte te geven aan mensen ongeacht hun achtergrond. Zijn roeping komt pas werkelijk uit, als hij loskomt van zijn opvattingen.

Iets dergelijks doen de studenten: ze leren ruimte maken voor een ander, zoals degene die lid werd van een extreemrechtse beweging. Polarisation gaat hen aan hun hart en ze willen daar iets tegen doen. Ook al is het niet in christelijke woorden, het is wel iets waarvan ze voelen dat ze dat willen of moeten doen. Het gaat hen om rechtvaardigheid. Daarom leggen ze contact en zijn ze bereid om een stapje terug te zetten, waardoor de ander meer tot zijn recht kan komen. Zelf een stapje terug zetten, om ruimte te maken waar iets goeds kan gebeuren. Dat is niet enkel iets tussen mensen. Het is ook precies wat Paulus herkent in de houding van Jezus. Jezus hecht niet aan afkomst of status, maar hij schept ruimte voor mensen. Aan de gemeenschap in Filippi, waar ook verschillen van inzicht zijn, schrijft hij: Laat onder jullie de houding zijn, die Jezus aannam.

Door ruimte te maken voor anderen kan een mens beeld van God worden voor die ander. Renée van Riessen zegt het zo: Menselijkheid manifesteert zich waar een mens de plaats wordt waar het goddelijke aan het werk is. Dan gaat het niet in eerste instantie om een verplichting, om een gebod: je moet die houding aannemen. Het is omgekeerd. Waar het jullie lukt om je open te stellen, een stapje terug te zetten, daar kan het voelen alsof je iets verliest. Alsof je je de kaas van het brood laat eten. Maar je bent gedragen door de spirit waarop ook Jezus vertrouwd. Als de studenten iemand van een extreemrechtse beweging vragen om een gesprek investeren ze in vertrouwen. Ze treden terug, en scheppen ruimte waar iets goeds kan gebeuren. Dat krijgen ze ook weer terug. Ze genieten er zelf ook van en het inspireert hen.

Moeten we dan ook maar ruimte bieden aan iedereen die een ander schaadt of uitsluit of beledigt? Moeten we ten koste van alles de harmonie bewaren? Nee, juist niet. De verhalen over Jezus laten precies zien hoe hij positie kiest voor anderen die worden uitgesloten en vergeten. Maar daar heb je het: Het gaat erom ruimte te scheppen voor die anderen. En het gaat niet om hemzelf, hij zit niet vast aan zijn eigen 'ik'. Hij is bevrijd van zijn eigen belang, en daarom heeft hij de vrijheid om in te springen voor wie dat het meest nodig heeft.

Het gaat er in de geloofstraditie om de ruimte te scheppen, waar iets goeds kan gebeuren. Door anderen te vragen wat hen beweegt. Wat hen is overkomen, dat zij tot deze overtuigingen komen. Door te vragen wat hun opstelling voor gevolgen heeft voor degenen die het meest vergeten worden in onze samenleving.

Zelf terugtreden, een vraag stellen, dat kan alleen als je zelf vertrouwen hebt. Omdat daarmee ook ruimte ontstaat waar iets goeds kan gebeuren. Die spiritualiteit inspireert om meer nieuwsgierig te zijn in elkaar, en die biedt wel degelijk ook identiteit.

Slottekst: Vrij naar Renée van Riessen, Van zichzelf bevrijd, p 166

Ruimte maken voor de ander is het moment waarop iets gebeurt dat de naam 'heilig' verdient. God is degene die plaats maakt voor menselijk handelen, terwijl ook het menselijk leven een plaats voor God kan zijn.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl